

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

ПРОВОТАР НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ І КОМПЛЕКСНО-
ПРОПОРЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМБІНАТУ

11.00.02 - економічна і соціальна географія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Київ - 1993

AB 20.264

Дисертація є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної і соціальної географії Київського університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник	- доктор географічних наук,
професор М.Д. Пістун.
Офіційні опоненти	- доктор географічних наук,
головний наук. співробітник,
академік Української екологічної
академії наук Р.А. Іванчук;
- кандидат географічних наук,
старший науковий співробітник
С.М. Малюк.
Провідна організація	- кафедра економічної і соціальної
географії Львівського універси-
тету.

Захист відбудеться 25 листопада 1993 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.01.03 в Київському університеті ім. Тараса Шевченка, географічний факультет, вул. Васильківська, 90, ауд. 212.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці Київського університету ім. Тараса Шевченка, Володимирська, 58.

Автореферат розісланий " 20 " лютого 1993 року.

Вчений секретар
спеціалізованої ради

С.І. Іанчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційне дослідження присвячене суспільно-географічним аспектам функціонування агропромислового комбінату.

Актуальність теми. Аналіз багаторічних досліджень і практики функціонування агропромислового комплексу /АПК/ засвідчує високу ефективність і велике значення агропромислової інтеграції. Перехід до ринкової економіки, урізноманітнення форм власності зумовлюють активізацію досліджень АПК України. Сучасний процес агропромислової інтеграції супроводжується виникненням нових її форм з урахуванням розвитку економічних, соціальних, організаційних та юридичних відносин: агропромислових комбінатів, агрофірм, агрооб'єднань, агроконсорціумів тощо.

Агропромислові комбінати /АПКт/ є однією із найпрогресивніших форм територіальної та комплексно-пропорційної організації агропромислового виробництва низового адміністративного району. Результати роботи агропромислових комбінатів, як у СНД так і в Україні, свідчать про те, що загальна ефективність інтегрованого виробництва в нових умовах вища порівняно з галузевим, бо передбачає максимальне використання всіх ресурсів території, найновіших технологій виробництва та форм організації праці.

Суспільно-географічний аспект дослідження передбачає необхідність обґрунтування цілісної теоретико-методологічної концепції, розробку нових елементів методики конкретного врахування системи різноманітних факторів, застосування нових методів дослідження комбінатів, їх прогнозування і констрування.

Методологічну основу дослідження складають праці Е.Б.Алаєва, М.М.Баранського, М.М. Колосовського, М.М.Паламарчука,

Ю.Г.Саушкіна та інших вчених. На цій основі в Україні ґрунтовно розроблені загальні теоретико-методологічні аспекти агропромислового виробництва на різних рівнях їх територіальної організації, при цьому недостатньо розробленим є мікрорівень. Тепер найчіткіше вираженими напрямками дослідження агропромислових комплексів різних рангів є державний, обласний та покомпонентний. Практично відсутні системні дослідження агропромислових комбінатів, мають місце лише окремі соціально-економічні їх характеристики /М.М.Ломач, Г.В.Кулик, В.О.Горбанюк, І.Г.Костирко, Ю.Я.Лузан/. Тому об'єктом дослідження було вибрано агрокомбінат "Рось" Білоцерківського району Київської області як один з ефективних засобів забезпечення продовольчими товарами населення Білоцерківського господарського вузла та м.Києва.

Предметом вивчення є проблеми територіальної і комплексно-пропорційної організації комбінату в економічному, соціальному, екологічному та управлінському аспектах.

Метою дослідження є обґрунтування цілісної суспільно-географічної концепції вивчення даного об'єкту, яка проявляється у розв'язанні таких завдань:

- обґрунтувати теоретико-методологічні основи АПКт /сутр, структура, система зв'язків, фактори функціонування, методи і методика дослідження/;

- дати конкретну оцінку механізму впливу системи факторів формування і розвитку АПКт "Рось";

- детально вивчити основні аспекти функціональної структури АПКт "Рось", створити картографічні моделі наявних продуктивних підкомплексів;

- розробити прийоми оптимізації виробничої структури АПКт "Рось" на основі застосування симплексного методу ліній-

ного програмування та обґрунтування соціально-виробничої моделі;

- розробити пропозиції з удосконалення функціональної структури агрокомбінату "Рось".

Методологічна основа і методи дослідження. Методологічною основою дисертації є не лише праці з економічної та соціальної географії провідних вчених України та країн СНД, але й спеціальні дослідження питань територіальної організації сільського господарства та агропромислових комплексів А.М.Ракитнікова, К.І.Іванова, В.Г.Крюčkова, М.М.Паламарчука, М.Д.Пістун, Т.М.Худякової, Г.В.Балабанова, Р.А.Івануха, Т.М.Козаченко, Р.О.Язвиніної та інших вчених.

Суспільно-географічне вивчення основ агропромислової інтеграції почалося з вивчення питань територіальної організації її окремих сфер: аграрної, переробної, інфраструктурної тощо. Фундаментальні теоретико-методологічні дослідження цієї проблеми здійснені вченими відділу теоретичних проблем суспільної географії Інституту географії АН України, співробітниками кафедр економічної і соціальної географії Київського, Львівського, Чернівецького та Одеського університетів, Ради з вивчення продуктивних сил України, інституту аграрної економіки тощо. При цьому принципове пізнавальне значення має спеціальна монографія "Территориальная организация агропромышленных комплексов" за редакцією М.М.Паламарчука /1985 р./.

Найбільш ґрунтовно розроблені питання територіальної організації агропромислового виробництва на рівні адміністративних областей України /Г.В.Балабанов, Є.Я.Бітасєва, М.Р.Влах, Л.К.Коротун, В.С.Корчун, С.М.Малюк, В.П.Нагірна, І.М.Пушкар та інші вчені/, спеціалізованих комплексів /Я.Б.Олійник, В.І.Малина, Д.М.Стеченко, Р.О.Язвиніна та ін./.

Основними методологічними підходами в цій роботі є системно-структурний, територіальний, економічний, соціальний, екологічний. Вони визначили роль конкретних спеціальних методів дослідження: різних видів моделювання /економіко-математичного, картографічного, графічного, соціально-виробничого/, математико-статистичних /кореляційного та регресійного аналізу/, статистичного, порівняльно-географічного та порівняльно-економічного, виробничо-територіальної типізації підприємств і агропромислового районування, агропромислових циклів, бальної оцінки та ін.

При написанні роботи використовувались офіційні звітні статистичні матеріали АПКт "Рось", Київського обласного статистичного управління, аналітичні дослідження аграрних, переробних та обслуговуючих підприємств АПКт "Рось", здійсненні автором.

Наукову новизну дослідження складають:

- обґрунтована цілісна теоретико-методологічна концепція суспільно-географічного вивчення агропромислових комбінатів;
- здійснена кількісна і якісна оцінка природних умов та суспільно-географічних факторів формування і розвитку АПКт "Рось";
- проаналізовані всі аспекти функціональної структури АПКт "Рось": компонентний, територіальний, економічний, соціальний, екологічний та управлінський. Особлива увага звернута на аналіз наявних продуктових підкомплексів, розробку їх картографічних моделей, аналіз елементів функціонально-територіальної структури;
- розроблені економіко-математична та соціально-виробнича моделі оптимізації виробничої і соціальної діяльності

АПКт "Рось". При цьому вперше в суспільно-географічній роботі використана стандартна програма з оптимізації взаємодії аграрної і промислової ланок агропромислового комбінату.

Практичне значення. Теоретичні узагальнення, методичні прийоми проведеного дослідження можуть використовуватись при вивченні функціонально-територіальної організації діючих і новостворюваних агропромислових комбінатів, а результати конкретного аналізу - в практиці управління АПКт "Рось", при проведенні лекційних і практичних занять з географії АПК, при підготовці навчально-методичних посібників з географії АПК для студентів-географів і економістів. Дисертація є складовою частиною держбюджетної теми № І48 - "Географічні проблеми Київського столичного регіону і шляхи їх вирішення /з урахуванням наслідків аварії на ЧАЕС/".

Апробація роботи, Публікації. Основні результати роботи викладені в 6 статтях, опублікованих українською і російською мовами загальним обсягом понад І,0 д.а.

Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури та додатків. Вона має І33 сторінки друкованого тексту, І7 малюнків, І4 додатків. Список літератури включає І26 назв.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ

І. Теоретико-методологічна частина

І. Агропромисловий комбінат - це територіальне, технологічно-економічне і організаційно-управлінське об'єднання підприємств різних галузей з виробництва, заготівлі, зберігання і

глибокої промислової переробки сільськогосподарської сировини і реалізації готової продукції шляхом комбінування різних видів виробничої діяльності на основі принципу самоокупності, прибутковості і самофінансування. В агропромислових комбінатах горизонтальна і вертикальна інтеграції найповніше синтезуються в територіальну. Це дає можливість перейти на безвідходні технології виробництва, комплексну і поглиблену переробку сировини, зменшити транспортні витрати, забезпечити повнішу зайнятість, створити можливості маневру робочою силою, налагодити прямі соціально-економічні зв'язки підприємств.

Головними особливостями функціонування АПК є:

- територіальна, технологічно-економічна цілісність взаємодіючих компонентів і елементів, що базується на повному врахуванні економіко-географічного положення, раціональному використанні місцевих умов, ресурсів і факторів для дальшого розвитку і поглиблення зональної і внутрішньозональної спеціалізації виробничо-територіальних типів господарств; закріпленні і повному використанні трудових ресурсів, створенні необхідних матеріальних і соціально-екологічних умов для життя населення шляхом формування відповідної системи розселення;

- глибока промислова переробка, всіх видів сировини на основі запровадження найновіших технологій і організації раціональних сировинних зон з метою мінімізації виробничо-транспортних затрат;

- міжгалузєва і територіальна пропорційність функціонування всіх ланок комбінату;

- високий рівень розвитку виробничої, соціальної, екологічної і інституційної інфраструктури;

- єдине управління, планування і централізація всіх служб.

Сьогодні АПКт є суспільно-географічним утворенням, критерієм ефективності функціонування якого є забезпечення потреб населення конкретної території та інших регіонів продукцією комбінату і послугами в процесі обміну результатами діяльності і з врахуванням розвитку ринкових відносин. Економічний аспект дослідження полягає у виробництві необхідної населенню кількості високоякісної продукції низької собівартості. АПКт аналізується з точки зору його впливу на формування локальної системи розселення, раціонального використання трудових ресурсів, збільшення числа різноманітних побутових послуг в сільській місцевості. Екологічний аспект вивчення агрокомбінатів сприятиме вирішенню питань раціонального комплексного природокористування.

Діяльність АПКт пов'язана з вирішенням цілого ряду проблем, в тому числі і територіальних:

- до складу агрокомбінату входять не всі сільськогосподарські, переробні та обслуговуючі підприємства, які розміщені на його території, що призводить до різновідомчого їх підпорядкування, ускладнення питань ціноутворення;
- частина господарств сировинної зони комбінату знаходиться поза межами його управлінського впливу.

2. Агропромисловий комбінат характеризується відповідною функціональною структурою, що включає ко.лонентний, територіальний, економічний, соціальний, екологічний та управлінський аспекти. Конкретним виразом територіальної взаємодії функціональних компонентів АПКт є система суспільно-географічних зовнішніх та внутрішніх його зв'язків /рис. 1/. Просторова їх локалізація є основою формування елементів функціонально-територіальної структури комбінату.

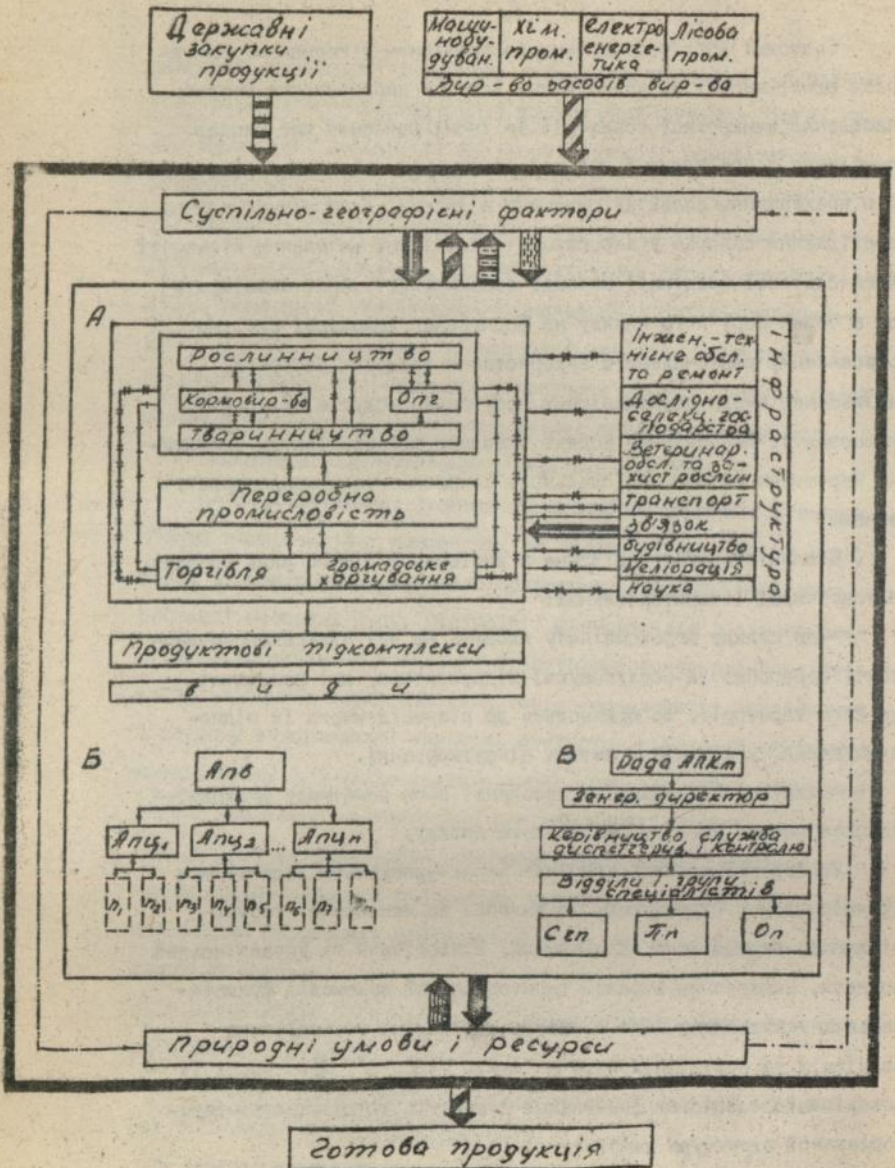

Рис. 1. Схема функціонування АПКт

У м о в н і з н а к и :

- - границі АПКт
- - канали зв'язків
- Апб - агропромисловий вузол
- Апц - агропромисловий центр
- п - агропромисловий пункт
- Спг - сільськогосподарські підприємства
- Пп - переробні підприємства
- Оп - обслуговуючі підприємства
- Е л е м е н т и с т р у к т у р и :
- А - функціонально-компонентної
- В - організаційно-управлінської
- Б - функціонально-територіальної

З в'я з к и :

Зовнішні:

- - управлінські
- - з мат.-тех. постачання
- - реалізаційно-споживачки

Внутрішні: горизонтальні:

- - технологічно-економічні з комбінування
- - виробничо-інфраструктурні
- - транспортно-економічні
- - організаційно-управлінські

В е р т и к а л ь н і :

- - трудові
- - культурно-побутові
- - ресурсні
- - виробничо-екологічні
- - соціально-екологічні
- - рекреаційні
- Опг - особисті підсобні гос-ва

3. Основними передумовами формування та розвитку агропромислових комбінатів є поєднання суспільно- та природно-географічних умов та факторів. Доцільним є розподіл факторів на два блоки: зовнішнього і внутрішнього впливу. Найважливішими із них є економічна політика держави, що проявляється в переході на ринковий механізм господарювання і ціноутворення, інтенсивність сільського господарства, рівень розвитку переробної промисловості, виробничої і соціальної інфраструктури, організація і управління виробництвом, науково-технічний прогрес.

4. Крім традиційних, на нашу думку, найбільші результати дають методи економіко-математичного та соціально-виробничого моделювання, математико-статистичні, порівняльно-економічного аналізу, бальної оцінки. В системі робіт з дослідження агрокомбінатів виділяється ряд послідовно зв'язаних між собою етапів: підготовчий, аналітико-синтетичний та синтетико-прогностичний.

5. Вивчення функціонування та розвитку різних агропромислових комбінатів дозволяє виділити такі особливості їх територіальної організації:

- орієнтування на наявність близького ринку збуту сільсько-господарської сировини і продуктів /столичних центрів, центрів зосередження промисловості та рекреації/;

- тенденція до розміщення на територіях з високим економічним рівнем розвитку сільського господарства і переробної промисловості, з урахуванням її транспортної доступності;

- тяжіння до зосередження в оптимальних природно-географічних умовах;

- доцільність організації агропромислових комбінатів на базі розвинутої виробничої та соціальної інфраструктури адміністративного району із збереженням його територіальної цілісності і можливість включення до його складу господарств інших адміністративних одиниць у відповідності з ефективністю господарських зв'язків;

- тенденції до практики територіального самозабезпечення.

П. Основні результати аналітико-синтетичної частини дослідження

Агропромисловий комбінат "Рось" створений в 1987 році в Білоцерківському районі Київської області.

І. Проаналізовано природно-, трудоворесурсний, соціальний та виробничий потенціали АПКт "Рось".

Співвідношення різних видів ґрунтів є сприятливим фактором для ведення сільського господарства: 80% всіх земель займають чорноземи типові малогумусні та опідзолені, 10% - сірі лісові, 5% - лучно-чорноземні та лучні, 5% - дерново-підзолисті, болотні та інші ґрунти. Дається бальна і грошова оцінка природної та економічної родючості сільськогосподарських типів земель через потенціал ріллі, природних кормових угідь та багаторічних насаджень на основі показників окупності затрат, вартості валової продукції на 1 га посівів. Найвищі показники характерні для господарств, які розміщені на чорноземних типах малогумусних, лучно-чорноземних та лучних ґрунтах, найменші - для господарств з чорноземами опідзоленими та темно-сірими опідзоленими ґрунтами. Показники природної та економічної родючості ріллі АПКт на 15% перевищують середньообласні.

Трудоресурсний потенціал проаналізований за показниками природного і механічного приросту населення в розрізі різних за людністю поселень, статево-вікового складу, зайнятості / Виділено типи населених пунктів за забезпеченість трудовими ресурсами: з надлишком /м.Узин, села Трушки, Матюші, Яблунівка/, забезпечені, слабо забезпечені, із значною потребою /Йосипівка, М.Антонівка/.

За досягнутим рівнем розвитку інфраструктури виділено такі системи обслуговування: районний центр /м.Біла Церква/, місцеві /м.Узин, села Озірно, Терезіно, Дрозди, Трушки, Яблунівка/, первинні /села Макиївка, Блошинці, Фурси, М.Вільшанка/, пункти обслуговування.

Основною агропромислового виробництва АПК "Рось" є виробничий потенціал. Високі показники економічної родючості земель та основних виробничих фондів пов'язані з високими рівнями механізації робіт та проведення агрохімічних заходів. Всі господарства комбінату "Рось" вирощують високоінтенсивні сільськогосподарські культури. Ефективність використання виробничих фондів в середньому на 10% перевищують середньообласні показники. АПК "Рось" добре оснащений підсобними та обслуговуваними підприємствами.

Ступінь реалізації виробничого потенціалу нами розглядалась через призму механізму господарювання.

На основі аналізу природноресурсного, трудоресурсного, виробничого та соціального потенціалів АПК "Рось" нами виявлено, що лімітуючими факторами його функціонування є сільськогосподарські типи земель, як синтез земельних, агрокліматичних, водних ресурсів, природний та механічний рух населення, характер його розселення та основні виробничі фонди. На основі ана-

лізу просторової диференціації згаданих потенціалів АПКт "Рось" можна зробити висновок про порівняно невелику диференціацію сільськогосподарських підприємств за рівнем їх забезпеченості сумарним ресурсним потенціалом. Найбільший ресурсний потенціал мають господарства м.Узина, сіл Озірне та Пісчана, де розміщені міжгосподарські відгодівельні пункти в р х та свиней, а також господарства Білої Церкви, сіл Дрозди, Матюші, Трушки, Фастівка та Яблунівка.

Територіальні відміни факторів показані на 5 малюнках, які поміщені в дисертації.

2. Основними галузями виробничої спеціалізації АПКт "Рось" є бурякоцукрове і зернопромислове з овочеконсервним виробництвом і виробництво м'ясо-молочної продукції, рибальство, бджільництво і вівчарство. Аграрна ланка АПКт "Рось" представлена 8 виробничо-територіальними типами господарств, 5 з яких мають зональну спеціалізацію.

В агрокомбінаті комбінуються цілий ряд виробничих циклів, тому ми звертали увагу на вергикальну інтеграцію їх сфер - продуктивні підкомплекси. Особливості розміщення сировинних, переробних та обслуговуючих ланок 6 спеціалізованих підкомплексів /зернопромислового, бурякоцукрового, плодоовочеконсервного, м'ясо- та птахопромислового, молокопромислового/ показані на 6 малюнках дисертаційної роботи.

Основні продуктивні підкомплекси мають свої відміни в територіальній організації і особливостях комплексоутворення. Найбільшу повноту стадій циклів мають зернопромисловий, м'ясопромисловий та молокопромисловий підкомплекси. Територіальна концентрація виробництва сировини і промислової переробки найвища для бурякоцукрового та молокопромислового підкомплексів.

Розраховані індекси територіальної спеціалізації підкомплексів: бурякоцукровий - 1,9; зернопромисловий - 1,8; овочеконсервний - 1,2; м'ясо- та птахопромислові - 1,0; молокопромисловий - 0,8. Однак потребують вдосконалення технологічні диспропорції зернопромислового, м'ясо- та птахопромислового підкомплексів.

Функціональну цілісність АПКт "Рось" забезпечують технологіко-економічні зв'язки з комбінування та кооперування, виробничо-інфраструктурні, соціально-інфраструктурні, трудові тощо. Для АПКт "Рось" характерний високий рівень комбінування та кооперування виробництва. Найвищі індекси комбінування та кооперування мають молокопромисловий, бурякоцукровий та плодово-овочеконсервний підкомплекси.

Проведено порівняльний аналіз ефективності виробництва основних видів продукції АПКт "Рось" і підприємств некомбінованого виробництва Київської області, який засвідчує, що економічна ефективність їх виробництва в середньому на 5-7% перевищує середні обласні показники.

3. Територіальні відносини між всіма складовими технологічного процесу виробництва певного виду продукції характеризують елементи функціонально-територіальної структури АПКт "Рось". Аналітичною передумовою їх формування виступає розміщення та спеціалізація продуктових підкомплексів. Елементи функціонально-територіальної структури виявлені на основі особливостей територіальної локалізації виробничих одиниць і зв'язків між ними.

Виділений Білоцерківський агропромисловий вузол, який сформувався в південній частині Київської області і охоплює аграрні та переробні підприємства в адміністративних районах: Білоцерківського, Васильківського, Володарського, Сквирського,

Ставищанського, Таращанського, Тетіївського та Рокитнянського. Біла Церква виконує функції ядра цього вузла. АПКТ "Рось" є основою функціонування Білоцерківського агропромислового вузла.

В Білій Церкві розміщені м'ясо- та птахокомбінати, молокозавод, комбінат хлібопродуктів, консервний, пиво-безалкогольний та комбікормовий заводи, завод сільськогосподарського машинобудування та багато об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури.

Зона впливу вузла велика і має поясний характер /рис. 2/.

Перш і пояс навколо Білої Церкви утворюють господарства Узинського, Озирнянського та Гребінківського агропромислових центрів і цілого ряду агропромислових пунктів. Перший пояс охоплює радіус в межах 20-22 км і має майже правильну колоподібну форму.

Господарства Сквирського, Володарського, Ставищанського, Таращанського та Рокитнянського агропромислових вузлів утворюють другий пояс з радіусом 30-40 км на захід та схід від Білої Церкви та 45-55 км - на південь. Він спеціалізується на виробництві зернопромислової, бурякоцукрової, плодоовочеконсервної та молочної продукції.

Третій пояс сформувався на відстані 60-75 км в південно-західному напрямку на основі Тетіївського агропромислового центру, галузями спеціалізації якого є зернопромислове, бурякоцукрове виробництво і молочне скотарство.

В межах АПКТ "Рось" виділяються два агропромислові центри різного рівня розвитку: Озирнянський та Узинський, на базі якого сформувався агропромисловий "куц".

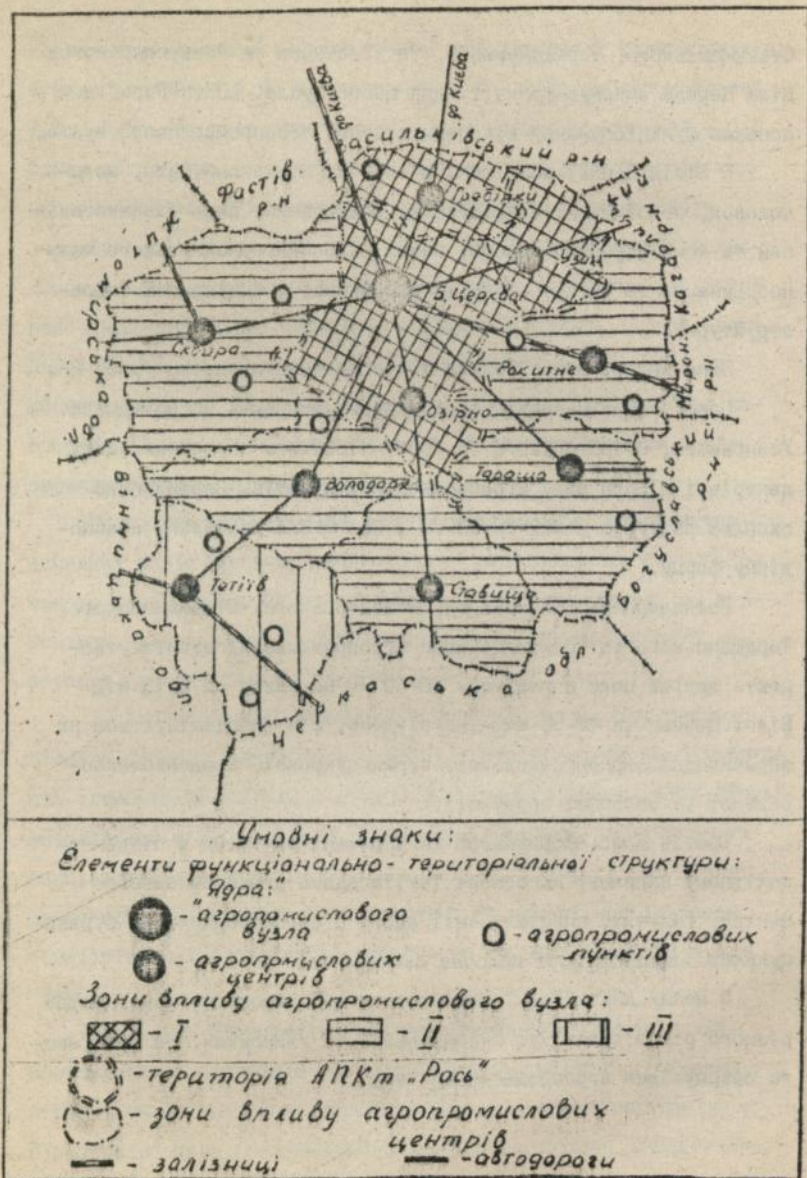

Рис. 2. Функціонально-територіальна структура АПКт "Рос"

В м.Узині розміщені міжгосподарський відгодівельний пункт, інкубаційна станція, цукровий, консервний, цегельний та комбікормовий заводи. Узинський агропромисловий "куц" включає територію 10 господарств зональної спеціалізації АПКт "Рось". На м.Узин припадає найбільша інтенсивність виробничих та трудових зв'язків. Досить інтенсивними є виробничі зв'язки між агропромисловими пунктами. Основними інтеграторами "куща" є цукровий завод, відгодівельний пункт та птахокомплекс. У зв'язку із розміщенням Узинського агропромислового центру в зоні екологічної біди, припиненням поставок імпортової сировини /цукру-сирцю/, його сировинна зона буде змінюватись за рахунок включення господарств Рокитнянського та Кагарлицького районів.

В с.Озірні розміщені відгодівельний пункт, цукровий завод та комбікормовий цех. Сировинна зона центру поширюється на південну частину комбінату "Рось" та господарства північної частини Ставищанського району.

На території агрокомбінату ще знаходиться ЗІ агропромисловий пункт, що представлений різними селами, в яких виробляються найрізноманітніші види продукції.

Аналіз функціонально-територіальної структури АПКт "Рось" дає змогу зробити ряд висновків: функціонально-територіальна структура комбінату в цілому раціональна. "Ядро" вузла розміщене в центрі території. Видовжені на південь і схід периферійні території мають розвинені агропромислові центри; в комбінаті наявний природний, трудовий, виробничий і соціальний потенціал, сприятливий для інтенсивного розвитку агропромислового виробництва в селах Дрозди, Трушки, Яблунівка, Фастівка, Макиївка, Ол.Слобода, Бикова Гребля та створення на їх основі нових агропромислових центрів.

4. Диференціація соціальної структури АПКт "Рось" проявляється в рівнях соціального розвитку населених пунктів, формах соціального кооперування громадян, які відносяться до різних форм власності.

Рівень забезпеченості населених пунктів об'єктами сфери послуг диференційований в розрізі галузей сфери послуг і територіально. Найбільш забезпеченими є міста Біла Церква та Узин, села Озірно, Терезіно, Дрозди, Трушки, Яблунівка, Макиївка, Мала Вільшанка та Фурси.

На основі різноманітних форм власності в АПКт "Рось" функціонують 3 орендних підприємств, акціонерне товариство "Соля-Рось", спільне українсько-німецьке підприємство "Агрос", агрофірма "Матюші", пайово-кооперативні сільськогосподарські підприємства.

АПКт "Рось" має всі можливості для проведення на його базі перепідготовки кадрів для комбінатів. Цьому сприяє близькість Києва з його науковим потенціалом, місцеві Білоцерківський сільськогосподарський інститут, інститут післядипломного навчання керівників і спеціалістів ветеринарної медицини, м'ясо-молочний технікум.

5. Екологічні аспекти АПКт "Рось" проаналізовані на рівні Білоцерківського району, галузей та підприємств. Ускладнюють навколишнє середовище наслідки аварії на Чорнобильській АЕС, його територія віднесена до четвертої зони радіоактивного забруднення; екологічне лихо Узинського військового полігону, внаслідок якого відбулося забруднення підземних вод ароматичними вуглеводами.

Найбільшими забруднювачами АПКт "Рось" є м'ясо- та птахокомбінати. Потужні підприємства мають лише по одній очисній

споруди. До 85% технічних вод із значним вмістом жирів зливають у міський колектор. Молокозавод та пиво-безалкогольний завод зовсім не мають очисних споруд.

З метою економії паливно-енергетичних ресурсів підприємства ведуть облік їх використання, встановили автоматичне регулювання в системі водо- і теплозабезпечення, запроваджені повторні системи водопостачання.

Екологічні проблеми сільськогосподарських підприємств пов'язані з хімізацією, накопиченням патогенних мікроорганізмів, утилізацією відходів тощо.

6. Організаційно-управлінська структура АПКт "Рось" характеризується такою ієрархією: рада комбінату, оперативне управління здійснюється апаратом управління на чолі з генеральним директором, щоденне - управліннями кожного підприємства.

Організаційно-управлінська структура комбінату не досить раціональна: не охоплює всіх виробничих одиниць; господарства з різних форм власності не є її організаційними одиницями; із складу комбінату вийшов фінансово-розрахунковий центр, ставши акціонерно-комерційним банком.

На обласному рівні АПКт "Рось" підпорядковується Київобл-агропромраді, на районному - йому надані всі права самоуправління.

7. Нами проведена оцінка ефективності виробничої і соціальної структури АПКт "Рось" за допомогою моделювання двох типів.

За допомогою симплексного методу лінійного програмування розроблена цифрова модель оптимізації виробничої структури комбінату. Зроблена спроба її оптимізації на основі взаємодії двох ланок: аграрної і переробної. Така постановка задачі має

мету досягти пропорційності і збалансованості, перш за все, у розвитку сільського господарства та переробної промисловості, поліпшити збалансованість вирощування окремих культур та тварин з метою ефективного використання ресурсів, збільшення чистого прибутку. За критерій оптимізації взято максимум чистого доходу, який відображає узагальнену економічну ефективність розвитку комбінату.

На основі формалізованої математичної моделі оптимізації розроблена розгорнута цифрова матриця. Взаємозв'язок двох ланок здійснено через розрахунок коефіцієнтів переробленої сировини з одиниці площі та умовної голови і витрат цієї сировини на одиницю готової товарної кінцевої продукції.

На основі вирішення цієї задачі отримано приріст чистого прибутку АПКт "Рось" на 600 тис.крб. /за порівняльними цінами 1990 року/ в порівнянні з фактично досягнутою величиною чистого прибутку. Найбільш прибутковими статтями комбінату є виробництво зерна, цукрових буряків і цукру, ковбасних виробів, масла.

На основі оптимізації знайдено резерви вдосконалення функціонально-територіальної структури АПКт "Рось":

- структура посівних площ потребує незначних змін. Пропонується збільшити площі зернових і овочів в середньому на 1000 га кожну, зменшити - сіножатей. В задачі не враховувалось забезпечення кормами особистих підсобних господарств, а тому близько 700 га сіножатей можуть надаватись в користування селянам;

- передбачається скоротити поголів'я свиней з 31 тис. до 24 тис. голів, птиці - з 400 тис. до 350 тис. голів.

Паралельно на основі глибокого аналізу результатів господарської діяльності розроблена соціально-виробнича модель зо-

нальних виробничо-територіальних типів господарств АПКт "Рось" з орієнтацією на отримані реально максимальні показники. Наведені оптимальні соціально-виробничі параметри як по комбінату в цілому, так і для с.Матюші можуть бути прогностичними орієнтирами при складанні перспективних виробничих і соціальних програм для окремих господарств і соціальних одиниць в межах комбінату.

На основі проведеного дослідження ми пропонуємо такі заходи з вдосконалення функціонально-територіальної і комплексно-пропорційної організації АПКт "Рось":

1. Поглибити спеціалізацію господарств західної та південно-західної частини на виробництві овочів, фруктів, бджільництві.

2. З метою оптимізації структури посівних площ посилити питому вагу овочів відкритого ґрунту, цукрових буряків, ярої пшениці, сої.

3. Для посилення комплексності виробництва створити недостачі виробництва: млини в селах Коженики, Розаліївка, Храпачі, крупорушки в Розаліївці і Храпачах, маслобійню в с.Макиївці, відкрити цехи з коптіння м'яса в м.Узині, селах Пісчаній, Матюшах та Макиївці.

4. Роззосередити потужності переробчих підприємств з виробництва м'яса і м'ясопродукції за рахунок будівництва модулів в м.Узині та с.Озірно, з виробництва масла і сирів - в селах Озірно та Іванівка.

5. Для урізноманітнення асортименту готової продукції налагодили випуск лимонної кислоти, пектинового клею на цукрових заводах, соєвого молока та соєвої олії, виробництво соєвих консервів на Білоцерківському консервному заводі, сирків із

сої - на міськмолочозаводі; розширити випуск чіпсів на орендному підприємстві "Росич".

6. Побудувати недостаючі інфраструктурні елементи: овочеховище та овочевий цех на Білоцерківському консервному заводі, збільшити ємкість холодильника на м"ясокомбінаті.

7. Для вдосконалення технологічного процесу відкрити відділ з виробництва вапна на Узинському цукровому заводі.

8. За рахунок зміни структури посівів, закупівельних цін удосконалити структуру реалізованої продукції за рахунок збільшення частки овочів, фруктів, сої, цукрових буряків. При цьому державне замовлення на цю продукцію не повинне перевищувати 60%.

9. Розширити сітку торгових та культурно-побутових закладів в селах Озірно, Макиївці, Дроздах, Малій Вільшанці, Блошинцях.

10. Побудувати будинок відпочинку для жителів села Дрозди на основі прирідних ландшафтів, лісових масивів, мінеральних джерел.

11. Налагодити постійний контроль за радіоактивністю всіх видів продукції. В зв"язку з радіоактивним забрудненням скоротити об"єми виробництва цукрових буряків в господарствах сировинної зони Узинського цукрового заводу.

12. Створити службу з охорони навколишнього середовища. Налагодити облік первинної інформації в розрізі підприємств і комбінату в цілому.

13. Включити до складу АПКт "Рось" Узинський консервний завод, Білоцерківський хлібокомбінат, комбінат хлібопродуктів, 5 спеціалізованих сільськогосподарських підприємств. Необхідною ланкою АПКт "Рось" повинен бути фінансово-розрахунковий центр.

14. Регіональному оподаткуванню за користування водою, землею, енергією, трудовими ресурсами, за забруднення навколишнього середовища підлягають Білоцерківський комбінат хлібопродуктів, Узинський військовий полігон.

За темою дисертаційного дослідження були опубліковані такі роботи:

1. Агропромисловий комбінат: суть і особливості функціонування // Вісник Київського університету. Хіміко-біологічні науки та науки про Землю. 1991. - Вип. I. - С. 79-83 /у співавторстві/.

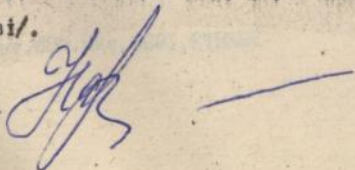
2. Основи методики економіко-географічного вивчення агропромислових комбінатів // Економічна і соціальна географія. - 1992. - Вип. 44. - С. 26-30.

3. Система суспільно-географічних зв'язків агропромислових комбінатів і напрямки її оптимізації // Вісник Київського університету. Хіміко-біологічні науки та науки про Землю. - 1992. - Вип. 3. - С. 77-85 /у співавторстві/.

4. Методи оптимізації функціональної структури агропромислових комбінатів // Економічна і соціальна географія. - 1993. - Вип. 45. - С. 19-21.

5. Условия и факторы территориальной организации агропромышленных комбинатов /АПКт/ // Проблемы территориальной организации общества: Тез. докл. - Пермь, 1993. - С. 152-153.

6. Білоцерківський агропромисловий вузол // Економічна і соціальна географія. - 1994. - Вип. 46. - Знаходиться в друці /у співавторстві/.

1850.50

110200

AB 28.264